

El procés d'elaboració de les rajoles i teules

La preparació del fang per a rajoles i teules no era tan costosa com per a la fabricació de la ceràmica fina, però també tenia un curt procés de decantació per eliminar les impureses.

Els teulers i rajolers solien treballar en espais que comptaven amb una era, una bassa i un forn. L'era s'utilitzava tant per a la molturació de l'argila com per a la fabricació i primera fase d'assecat de les rajoles.

Per a aquesta tasca el terra de l'era s'adequava escampant argila i arena amb l'ajuda d'un tiràs.

Per a l'elaboració de rajola s'utilitzaven motlles de fusta de diferents dimensions. Els motlles es cobrien amb cendra, que actuava com a desmoldant i s'omplien amb el fang moll, amb un regionet s'eliminava el fang sobrant i amb la mà mudada es repassava la superfície. Finalitzat el modelat es treia el motlle i les rajoles es deixaven assecat al mateix punt del terra fins que tingueren la consistència adequada per a moure-les. A continuació es repetia l'acció.

L'elaboració de les teules era un procés més acurat doncs se'ls donava forma damunt d'una taula amb un motlle de fusta, anomenat "galap". El fang emprat a l'elaboració de teules era molt més plàstic que en el cas de les rajoles, i així es podia retirar el motlle i portar la teula a assecat ràpidament. A continuació s'aplicava cendra al motlle i es repetia l'acció.

El pas final era la cocció. A aquest efecte s'utilitzava una tipologia de forn diferent al de terrissa i pisa. Es tractava d'un forn quadrat amb cendrer, foradà i cambra de cocció però sense capello. La cambra de cocció s'omplia amb rajola i teula, la rajola es col·locava a les fileres inferiors i a la part de dalt la teula. Finalment es construïa el capello amb fragments de rajoles trencades.

Usos

Hi havia moltes tipologies de rajola. Les més habituals a l'Alcòria eren: taulells de fang (15x15x1,7 cm i 20x20x1,7 cm), atovons d'enya (27x13x3 cm), atovons o toves grans pera forms de ceràmica (32x16x4 cm) i rajola prima per al sostre de les cases i per a les voltes dels forns (30x13,5x1,8 cm).

La teula que s'elaborava a l'Alcòria es denomina teula àrab. Aquestes s'utilitzaven per a cobrir les teulades resseguint les línies de pendent col·locades de forma alterna, és a dir, primer amb la part còncava cap amunt i després amb la còncava cap a baix.

Història

L'existència d'un sector de terrissers i rajolers a l'Alcòria està documentada des del segle XVI. La ubicació dels tallers solia estar als ravals del poble i a prop dels recursos que necessitaven: terra argila i aigua.

El paratge de Sant Vicent va ser un dels llocs escollits. Tenim constància de que en 1779 l'Ajuntament concedeix terrenys a dos teulers just davant d'on estem ubicats: Agustín Deusoles i Tomás Redolat Huguet. Tienen permis per a establir les seves teuleries i utilitzar l'aigua de la bassa de l'ermita per a amernar la terra a canvi de donar 100 peces de cada formada, teules i rajoles que s'utilitzaran a l'ermita de Sant Vicent.

Sabíes que...?

De vegades els teulers deixaven missatges a sobre de les teules. Al Museu de l'Alcòria conservem algun exemplar. En una d'elles hi ha un text que diu "Estas texas las ha hecho Joseph Montañes en el texar del gavacho".

L'any 1790 coincidint amb les obres d'ampliació de la Real Fàbrica i la construcció de nous forns, el Comte d'Aranda encarà 160.000 peces als rajolers Antonio Deusoles, Tomás Redolat, Francisco Redolat i Jaume Gasch.

El proceso de elaboración de ladrillos y tejas

La preparació del barro para ladrillos y tejas no era tan costosa como para la fabricación de la cerámica fina, pero también tenía un corto proceso de decantación para eliminar las impurezas.

Los tejeros y ladrilleros solían trabajar en espacios que contaban con una era, una balsa y un horno. La era se utilizaba tanto para la molturación de la arcilla como para la fabricación y primera fase de secado de los ladrillos.

Para esta tarea el suelo de la era se adecuaba esparciendo arcilla y arena con la ayuda de un "tirás" (gran pala de arrastre de madera).

Para la elaboración de ladrillos utilizaban moldes de madera de diferentes dimensiones. Los moldes se cubrían con ceniza, que actuaba como desmoldante y se llenaban con el barro blando; con un listón de madera se eliminaba el barro sobrante y con la mano mojada se repasa la superficie. Finalizado el modelado se quitaba el molde y los ladrillos se dejaban secar en el mismo punto del suelo hasta que tuvieran la consistencia adecuada para moverlas. A continuación se repetía la acción.

La elaboración de las tejas era un proceso más cuidadoso, pues se les daba forma sobre una mesa con un molde de madera, llamado galápag. El barro empleado en la elaboración de tejas era mucho más plástico que en el caso de los ladrillos, y así se podía retirar el molde y llevar la teja a secar rápidamente. A continuación se aplicaba ceniza en el molde y se repetía la acción.

El paso final era la cocción. A tal efecto se utilizaba una tipología de horno diferente al de alfarería y loza. Se trataba de un horno cuadrado con cenicero, parrilla perforada y cámara de cocción pero sin "capello" (cubierta superior). La cámara de cocción se llenaba con ladrillos y tejas, el ladrillo se colocaba a las hileras inferiores y en la parte superior la teja. Finalmente se construía el "capello" con fragmentos de ladrillos rotos.

Usos

Habia muchas tipologías de ladrillo. Las más habituales en l'Alcòria eran: baldosas de barro (15x15x1,7 cm y 20x20x1,7 cm), adobes de tabique (27x13x3 cm), adobes o ladrillos grandes para hornos de ceràmica (32x16x4 cm) y ladrillo delgado para el techo de las casas y para las bóvedas de los hornos (30x13,5x1,8 cm).

La teja que se elaboraba en l'Alcòria se denomina teja àrab. Estas se utilizaban para cubrir los tejados siguiendo las líneas de pendiente colocadas de forma alterna, es decir, primero con la parte còncava hacia arriba y luego con la còncava hacia abajo.

Historia

La existencia de un sector de alfareros y ladrilleros en l'Alcòria està documentada desde el siglo XVI. La ubicación de los talleres solía estar en los arrabales del pueblo y cerca de los recursos que necesitaban: arcilla y agua.

El paraje de San Vicente fue uno de los lugares escogidos. Tenemos constancia de que en 1779 el Ayuntamiento concede terrenos a dos tejeros justo en frente de donde estamos ubicados: Agustín Deusoles i Tomás Redolat Huguet. Tienen permiso para establecer sus tejerías y utilizar el agua de la balsa de la ermita para empapar la tierra a cambio de dar 100 piezas de cada hornada, tejas y ladrillos que se utilizarán en la ermita de San Vicente.

¿Sabías que...?

A veces los tejeros dejaban mensajes sobre las tejas. En el Museo de l'Alcòria conservamos algún ejemplar. En una de ellas hay un texto que dice "Estas texas las ha hecho Joseph Montañes en el Texar del gavacho".

En 1790 coincidiendo con las obras de ampliación de la Real Fàbrica i la construcció de nuevos hornos, el Conde de Aranda encargó 160.000 piezas a los ladrilleros Antonio Deusoles, Tomás Redolat, Francisco Redolat i Jaume Gasch.

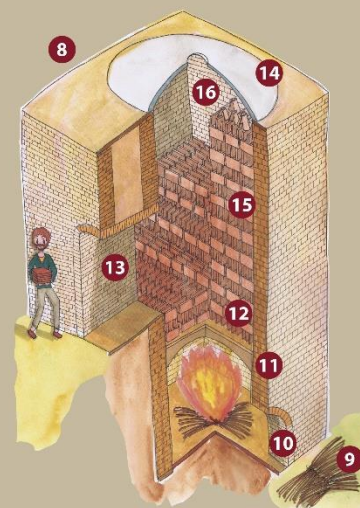

Motlles d'atovons, toves i rajoles. Adquirides pels Nomdedéu a la Família Ferrer.

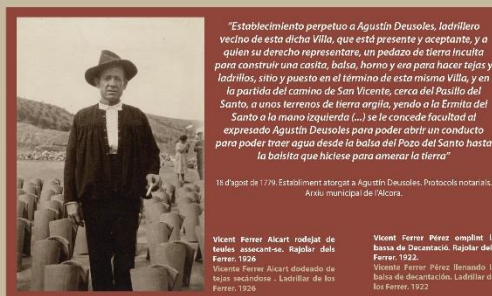
Teula del segle XVIII realitzada a la teuleria dels Montañes, inscripció: "Estas texas las ha hecho Joseph Montañes en el Texar del gavacho" i galap de la Canterera dels Hermanos Nomdedéu.

1. Fabricació de teula / Fabricación de teja
2. Desmoltant - cendra / Desmoldante - ceniza
3. Assecat de teules / Secado de tejas
4. Galap / Galápag
5. Fabricació de rajola / Fabricación de ladrillos
6. Desmoltant de rajoles - cendra / Desmoldante de ladrillos - ceniza
7. Assecat de la rajola a l'era / Secado de los ladrillos en la era
8. Forn de rajola i teula / Horno de ladrillos y tejas
9. Malea / Maleza
10. Cendrer / Hogar
11. Foradà / Cúpula perforada
12. Càmera de càrrega de forn / Càmera de carga del horno
13. Boca de càrrega / Boca de carga
14. Capello de fragments de rajola / Capelo de fragmentos de ladrillo
15. Càrrega de rajoles / Carga de ladrillos
16. Càrrega de teules / Carga de tejas

Amb la col·laboració de / Con la colaboración de

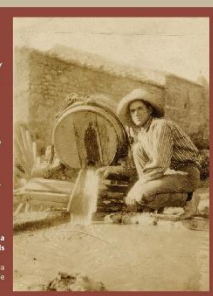

"Establecimiento perpetuo a Agustín Deusoles, ladrillero vecino de esta dicha Villa, que está presente y aceptante, y a quien su derecho representare, un pedazo de tierra inculta para construir una casita, balsa, horno y una perra hacer tejas y ladrillos, sita y puesta en el término de esta misma Villa, y en la partida del camino de San Vicente, cerca del Pasillo del Santo, a unos terrenos de tierra argila, yendo a la Ermita del Santo a la mano izquierda (...) se le concede facultad al expresado Agustín Deusoles para poder abrir un conducto para poder traer agua desde la balsa del Pozo del Santo hasta la balsa que hiciese para amernar la tierra"

18 d'agost de 1779. Establiment atorgat a Agustín Deusoles. Protocol notarial. Arxiu municipal de Alcòria.

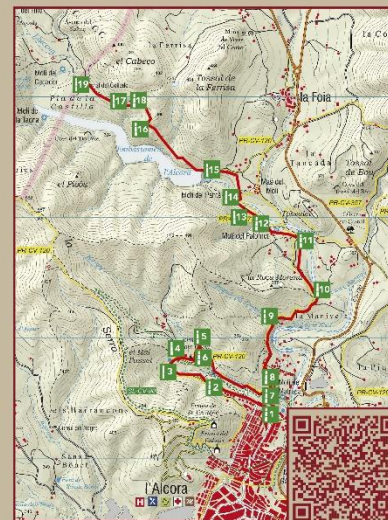
Vicent Ferrer Alcari rajolador de teules assecat-se. Rajolar dels Ferrer, 1926.

Vicent Ferrer Pérez omplint la bassa de decantació. Rajolar dels Ferrer, 1922.

Ruta Natural del Patrimoni Industrial

1	Inici de ruta. Moli Nou	7	Moli de Matracca	13	La Fonteta
2	Forn del Poero	8	Bassa la Vila	14	Moli del Comte d'Aranda
3	Mina d'argila	9	Barranc del Pellegri	15	Embassament
4	Teuleries de Sant Vicent	10	Roca Morena	16	Fauna
5	Assut i aigua de Sant Vicent	11	Assut	17	Font de la Ferrissa
6	Font de Sant Vicent	12	Moli de Palomot	18	Mina de ferro
				19	Final ruta. Assut

Texts, imatges i il·lustracions: Anna Mallo Olivares, Elix Grangel Nebot, Teresa Artero Gornel, Vicent Sancho Grangal. Una casa en la Luna, el Tossal en topografia. Ruta Wikiloc a càrrec dels alumnes del Puèrtollos Parlo: Ferran Ferris, Raül Branchadell, Antonio Curiel i Àngel Guillen. Professor: Juan Carlos Olaria Porcar.